THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave., E.
Published daily except Saturday and Sunday.
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA.
Subscription: $6.00 per year.
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
WINNIPEG — MANITOBA

די נאציאָנאַלע חלואה

די אינערלאַכע נאַציאָנאַלע חלואה אויף 150 מיליאָן דאָלאַר וואָס איז אַרויסגעלאָזן געוואָרן נעקסטן איז נייטיק פאַר דער רעגירונג צו דעקן אַנדע דעפיציטן פאַראורזאַכט פון דער דעפּרעסיע. אין אָנהאַלטן אירע אויסגאַבן פאַר דעם אויפהאַלט פון די אַרבעטסלאָזע אין די גרויסע פאַרטערס. מיט איין וואָרט: דאָס געלט איז נייטיק פאַר דעם, זי זאָל קאָנען דערפילן אירע פליכטן צום לאַנד אין אַ דרינגנדיקן מאָ מענט פון דעפּרעסיע.

מיט אנדערהאַלבן צענדליק יאָרן צוריק האָט די רעגירונג אַריינגעלאָזן אין חלואה נאָך דער צווייטער אויף אַ סך גרעסערע סומען. — צו דעקן אירע מלחמה אויסגאַבן. איבן דאָן איז דאָס לאַנד געווען "אין געפאַר פון אַן אויסערלאַכן שינאַ". איז זי איצט נים אין קיין קלענערער געפאַר פון אַן אינערלאַכן שינאַ. — דער דעפּרעסיע. וואָס דריקט די באַפעלקערונג. האָט אַרויסגעזאָרפן הונדערטער טויזנטער מענשן אויפן גאַס און אַרויסגעשטעלט זיי צו געפאַר פון הונגער און נויט.

מיר וואָלטן זיכער בעסער געוואוסן, אַז דאָס געלט וואָס איז נייטיק פאַר דער רעגירונג צו ספּאַרונג זיך מיט דער דרינגנדיקער לאַגע זאָל געשאַפן ווערן דורך שטייערן אויף די וואָס קאָנען אַזעלכע אַמוסטסטן פאַרטראָגן. די רעגירונג איז אָבער מיט דער מיינונג, אַז זי האָט דערגרייכט די גרעניצן פון אירע באַשטייערונגס מעגלאַכקייטן, און איידער זי זאָל איר דעפיציט דעקן אויפן חשבון פון די אַרבעטס־לאָזע, איז עס אַ סך מעגלאַכער צו דעקן עס דורך אַ נאַציאָנאַלער חלואה.

אין מיר קאָנען אין דעם פאַל בלויז האָבן אַ טענה צו דער רעגירונג, לטאַי זי באַטראַכט נים די לאַגע פונקט אַזוי דרינגענד ווי מען האָט עס באַטראַכט אין די יאָרן פון מלחמה, אין פאַרוואָס זי מאַכט נים די חלואה גרעסער, כדי זי זאָל קאָנען העלפן אַלע אַרבעטסלאָזע דורך נוצלאַכע אַרבעטן פון נאַציאָנאַלער וויכטיקייט. אנשטאָט צו אויפהאַלטן זיי מיט אַ קאַרג שטיקל "געשווינקטע" בריוט, וועלכעס איז ביטער פאַרן אַרבעטסלאָזן און אַ פאַרשווענדונג פאַרן לאַנד.

אָבער די רעגירונג האָט צוגעזאָגט פייערלאַך אַז קיינער דאָ אין לאַנד וועט נים הונגערן אין גיין נאַקעט, אין עס איז נוזער אַלע מענס ערנסטער וואונש אַז זי זאָל קאָנען האַלטן איר וואָרט, אין אַז זי זאָל האָבן דעם גרעסטן דערפאָלג אין איר חלואה.

אין עס איז זיכער, אַז די בירגער פון לאַנד, וועלכע האָבן געלט צו אינוועסטירן, וועלן גאַנץ גערן קויפן די אַבליגאַציעס פון דער נייער נאַציאָנאַלער חלואה, ווי אַ זיכערן אין פּראָפיטאַבלען אינוועסטמענט.

ווען זיכערקייט אין דאָך אָפּגעלעדט, קיין אינוועסטמענט פאַר אַ קאַנאַדער בירגער קאָן נים זיין זיכערער, ווי אַ כאַפּט פון דער קאַנאַדער רעגירונג. אויסער דעם וואָס קאַנאַדעס קרעדיט פּעאיקייט איז בכלל אויסער זעלכן ס'איז צווייפל. איז דאָך קלאָר, אַז אויב עס זאָל קומען צו אַזאַ לאַגע, אַז קאַנאַדעס קרעדיט פעאיקייט זאָל אַ וואַקל טאָן זיך, וועט דער מזיק'ענער קאַנאַדער דאָלאַר נים ווערט זיין מער, ווי אַ "באַנד".

דער אינוועסטמענט איז אויך אַ פּראָפיטאַבעלער. ווייל עס זיינען דאָ ווייניק זיכערע ווערט פּאַפּירן, וואָס זאָלן אַריינטראָגן מער ווי אַ דורכשניט פון פינף פּראָצענט, ווי דאָס וועלן צאָלן די אויסגאַבן פון דער איצטיקער רעגירונגס חלואה.

אַז די רעגירונג האָט נים גענומען קיין ריסק אַרויסלאָזנדיק די אַבליגאַציעס אויפן אינערלאַכן מאַרק, נעם אויס צו זיין גאַנץ זיכער, נים נעקוקט אויף דער דעפּרעסיע, איז דאָ נאָך אַ סך מזומן געלט אין לאַנד. אַדרבא, אַ דאַנק דער דעפּרעסיע ליגט אַ סך געלט אַן נוצן, ווייל מען וויל עס נים אַריינלייגן אין רייזיקאַלישע אונטערנעמונגען, בעת אַזאַ זיכערן אינוועסטמענט, ווי די רעגירונגס חלואה, וועט מען מיטן געלט גערן מאַכן.

ערשט נים אַזוי לאַנג צוריק האָט די רעגירונג לייכט דורכגעפירט אַיר "קאַנווערשאָן לאָאַן", איבערבייטנדיק אַלטע אַבליגאַציעס אויף אַ האַלבן ביליאָן דאָלאַר אויף נייע. אין ערשט נאָכדעם, ביים סוף פון יולי, איז אין די קאַנאַדער בענק געלעגן אין אַפּשפּאַרונג קאַנטאָס אַנדערהאַלבן ביליאָן דאָלאַר, אין מיט אַרום פּופּציק מיליאָן דאָלאַר מער, ווי מיט אַ יאָר פריער. דאָס וויזט, אַז אַ סך האָבן צוריקגעציגן זייער מזומן פון מערווייניקער ריזיקאַלישע אינוועסטמענטן און האָבן עס געהאַלטן אין באַנק פאַר זיכערע אינוועסטמענטס. — אַ געלעגנ־הייט, וואָס זיי האָבן איצט געקראָגן.

עס איז דערפאַר אַזוי גוט ווי זיכער, אַז די חלואה באַנדס וועלן גאַנץ שנעל צעקאַפּט ווערן, און די וואָס האָבן גרעסערע אָדער קלענע־רע קומען צו אינוועסטירן וועלן זיך דאַרפן צוויילן מיט זייערע באַ־שטייערונגען.

א כלוט־בלבול אין מאַזאַריקס לאַנד

משעכאַסלאָוואַקיע איז נאָך נים לאַנג צוריק געווען כמעט דאָס איינציקע נאָך־מלחמה לאַנד מיט אַ באַדייטנדיקער אידישער באַפעלקערונג. וואָס איז געווען פאַרהעלטנסמעסיק פריי פון אַנטיסעמיטיזם. די יונגע רעפּובליק איז געווען צוציל פאַרטאָן אין אויסנציג איר דער־וואַרענע פאַרן אייפבוי פונם לאַנד, זו אַזאַ פאַרשווענדן אַ־רע כחות אויף נאַציאָנאַלן האַס. אויב נים אַנ־טיסעמיטיזם, איז עס געווען הייפּטזאַכלעך אַ דייטשער.

די לאַגע האָט זיך לייכטער געבויטן. די כוליגע פון פינסטערן אַנטיסעמיטיזם וואָס בישעוועט אַרום אין אַרום משעכאַסלאָוואַקיע, האָט זיך אָפּגעשראָגן אויך אין דעם לאַנד. אין דער אַלגעמיינער קרי־זיס האָט קאַנטיק מיטגעווירקט. אין משעכאַסלאָוואַקיע קומען שוין אויף פאַר איזאַרידטע אַנטי־אידישע עקסצעסן. עס ווערט באַפריים אין אַפּיצער אויף דער קראַנץ פון אויסמאַרדן צוויי אידישע פאַמיליעס בעת דער מחמה. עס ווערט אָנגעפירט אַן אַנטיסעמיטישע העצע, אין צום קוף — אַ מאַיס'ער, העסלאַכער כרוכ־בלבול אויף אידן. מיט אַן עפנט־לאַכן פראַצעס: וואָס מיינט, אַז די רעגירונג דערלאָזט אין איר גערעכט אַ מיטלאַלטערלאַכן פראַצעס קעגן אידן.

אין דאָס איז דאָך די רעגירונג פון פרעזידענט מאַזאַריק, — איינער פון די איידעלסטע מענשן אין שטאַטסרעכט פון אינזער דור. און דעם זעלבן מאַזאַריק, וואָס האָט זיין באַרימהייט געקראָגן צוערשט מיט זיין קאַמף קעגן דעם נאַטאַריזיש טיפּאַ־עסדאַר כרוכ־בלבול אין עסטרייך־אונגאַרן...

נייז, פּרעזידענט מאַזאַריק איז נאָך איצט אויך אַ דייטשער פער־זענלאַכקייט, גוטיבן מיר, אין דער כרוכ־בלבול אין זיין אייגענעם לאַנד דאַרף פאַר אים זיין אַ שרעקלאַכע טראַגעדיע. ער איז אָבער אַן אמתער אין הילפלאָזער מאַן, אין האָט אפנים נים גענוג איינפלוס אויף זיין אייגענער רעגירונג, אין קאָן נים רעדן זיין אייגן לאַנד פונם מיאוס'ן שאַנד־פלעק...

סעד דזשאַזיא סטאַמפּ — דער מענש, וואָס האָט אומגעוואָרפן דעם גאָלד סטאַנדאַרד

(פון אונזער כפעב. קאָרעספּאָנדענט)

בן־ציון שטערן

סעד זשאַזיא סטאַמפּ איז זייער ווייניק באַקאַנט דעם ברייטן עולם, נים געקוקט דערויף, וואָס ער שפּילט איינע פון די וויכטיקסטע ראָלעס אין דעם ענגלישן פינאַנציעלן לעבן נאָך נאָרמאַנען, דעם איצטיקן אַנפירער פון דער ענגלישער מלוכה־באַנק. איבער הויפּט האָט ער זיך אַרויסגערוקט אויפן עדשטן פּלאַן בשעת די לעצטע געשעענישן, וועלכע האָבן געבראַכט, זי זאָל קאָנען הערפילן אירע פליכטן צום לאַנד אין אַ דרינגנדיקן מאָ מענט פון דעפּרעסיע.

מיט אַנדערהאַלבן צענדליק יאָרן צוריק האָט די רעגירונג אַריינ־געלאָזן אין חלואה נאָך דער צווייטער אויף אַ סך גרעסערע סומען. — צו דעקן אירע מלחמה אויסגאַבן. אויב דאָן איז דאָס לאַנד געווען "אין געפאַר פון אַן אויסערלאַכן שינאַ", איז זי איצט נים אין קיין קלענערער געפאַר פון אַן אינערלאַכן שינאַ. — דער דעפּרעסיע. וואָס דריקט די באַפעלקערונג, האָט אַרויסגעזאָרפן הונדערטער טויזנטער מענשן אויפן גאַס און אַרויסגעשטעלט זיי צו געפאַר פון הונגער און נויט.

מיר וואָלטן זיכער בעסער געוואוסן, אַז דאָס געלט וואָס איז נייטיק פאַר דער רעגירונג צו ספּאַרונג זיך מיט דער דרינגנדיקער לאַ־גע זאָל געשאַפן ווערן דורך שטייערן אויף די וואָס קאָנען אַזעלכע אַמ־לייכסטן פאַרטראָגן. די רעגירונג איז אָבער מיט דער מיינונג, אַז זי האָט דערגרייכט די גרעניצן פון אירע באַשטייערונגס מעגלאַכקייטן, און איידער זי זאָל איר דעפיציט דעקן אויפן חשבון פון די אַרבעטס־לאָזע, איז עס אַ סך מעגלאַכער צו דעקן עס דורך אַ נאַציאָנאַלער חלואה.

אין מיר קאָנען אין דעם פאַל בלויז האָבן אַ טענה צו דער רעגי־רונג, לטאַי זי באַטראַכט נים די לאַגע פונקט אַזוי דרינגענד ווי מען האָט עס באַטראַכט אין די יאָרן פון מלחמה, אין פאַרוואָס זי מאַכט נים די חלואה גרעסער, כדי זי זאָל קאָנען העלפן אַלע אַרבעטסלאָזע דורך נוצלאַכע אַרבעטן פון נאַציאָנאַלער וויכטיקייט. אנשטאָט צו אויפהאַלטן זיי מיט אַ קאַרג שטיקל "געשווינקטע" בריוט, וועלכעס איז ביטער פאַרן אַרבעטסלאָזן און אַ פאַרשווענדונג פאַרן לאַנד.

אָבער די רעגירונג האָט צוגעזאָגט פייערלאַך אַז קיינער דאָ אין לאַנד וועט נים הונגערן אין גיין נאַקעט, אין עס איז נוזער אַלע מענס ערנסטער וואונש אַז זי זאָל קאָנען האַלטן איר וואָרט, אין אַז זי זאָל האָבן דעם גרעסטן דערפאָלג אין איר חלואה.

אין עס איז זיכער, אַז די בירגער פון לאַנד, וועלכע האָבן געלט צו אינוועסטירן, וועלן גאַנץ גערן קויפן די אַבליגאַציעס פון דער נייער נאַציאָנאַלער חלואה, ווי אַ זיכערן אין פּראָפיטאַבעלן אינוועסטמענט.

ווען זיכערקייט אין דאָך אָפּגעלעדט, קיין אינוועסטמענט פאַר אַ קאַנאַדער בירגער קאָן נים זיין זיכערער, ווי אַ כאַפּט פון דער קאַנאַ־דער רעגירונג. אויסער דעם וואָס קאַנאַדעס קרעדיט פּעאיקייט איז בכלל אויסער זעלכן ס'איז צווייפל. איז דאָך קלאָר, אַז אויב עס זאָל קומען צו אַזאַ לאַגע, אַז קאַנאַדעס קרעדיט פּעאיקייט זאָל אַ וואַקל טאָן זיך, וועט דער מזיק'ענער קאַנאַדער דאָלאַר נים ווערט זיין מער, ווי אַ "באַנד".

דער אינוועסטמענט איז אויך אַ פּראָפיטאַבעלער. ווייל עס זיינען דאָ ווייניק זיכערע ווערט פּאַפּירן, וואָס זאָלן אַריינטראָגן מער ווי אַ דורכשניט פון פינף פּראָצענט, ווי דאָס וועלן צאָלן די אויסגאַבן פון דער איצטיקער רעגירונגס חלואה.

אַז די רעגירונג האָט נים גענומען קיין ריסק אַרויסלאָזנדיק די אַבליגאַציעס אויפן אינערלאַכן מאַרק, נעם אויס צו זיין גאַנץ זיכער, נים נעקוקט אויף דער דעפּרעסיע, איז דאָ נאָך אַ סך מזומן געלט אין לאַנד. אַדרבא, אַ דאַנק דער דעפּרעסיע ליגט אַ סך געלט אַן נוצן, ווייל מען וויל עס נים אַריינלייגן אין רייזיקאַלישע אונטערנעמונגען, בעת אַזאַ זיכערן אינוועסטמענט, ווי די רעגירונגס חלואה, וועט מען מיטן געלט גערן מאַכן.

ערשט נים אַזוי לאַנג צוריק האָט די רעגירונג לייכט דורכגער פירט איר "קאַנווערשאָן לאָאַן", איבערבייטנדיק אַלטע אַבליגאַציעס אויף אַ האַלבן ביליאָן דאָלאַר אויף נייע. אין ערשט נאָכדעם, ביים סוף פון יולי, איז אין די קאַנאַדער בענק געלעגן אין אַפּשפּאַרונג קאַנטאָס אַנדערהאַלבן ביליאָן דאָלאַר, אין מיט אַרום פּופּציק מיליאָן דאָלאַר מער, ווי מיט אַ יאָר פריער. דאָס וויזט, אַז אַ סך האָבן צוריקגעציגן זייער מזומן פון מערווייניקער ריזיקאַלישע אינוועסטמענטן און האָבן עס געהאַלטן אין באַנק פאַר זיכערע אינוועסטמענטס. — אַ געלעגנ־הייט, וואָס זיי האָבן איצט געקראָגן.

עס איז דערפאַר אַזוי גוט ווי זיכער, אַז די חלואה באַנדס וועלן גאַנץ שנעל צעקאַפּט ווערן, און די וואָס האָבן גרעסערע אָדער קלענע־רע קומען צו אינוועסטירן וועלן זיך דאַרפן צווייטן מיט זייערע באַ־שטייערונגען.

איז עס אמת אַז די מאַשין איז שולדיק אין דעם דיינסטקן וועלט־קריזיס

פון אורי גליקלאַך

(פאַרזעצונג)

די ביבלישע דערציילונג וועגן דער בבל־טורעם וואָלט מען דיינט געקאָנט זייער פאַראייגנאַכן. מיר האָבן הין בלויז צוויי שפּראַכן, וועלכע קאָנען זיך נישט פאַרשטענדיק. מיט אַ שפּראַך דערט מען אויף די זיצונג פונם פעלקער בונד, אויף קאָנגרעס אין צוואַנציגן; ברידער! אין קראַנקהייט דריקט אונז אַלעמען אַ איין אַלגעמיינע רפואה אין פאַר פאַר אַלעמען. עס קאָן אונז נישט זי נוט, ווען אייך איז שלעכט!" אוי, ווי.

אָבער ביי זיך אין דער היים בי מען די פייסלן אין מען שרייט: דעם שכן נעמען דער טייוול, אונז זאָל גוט זיין". אין מיר אויף אַזאַ צאַל, העלערן די פאַס אַפּצו איינלונגען.

דאָס האָבן די מאַשינען פיינט. אַנערקענען נישט קיין בלאַט און בעליקן שקר. זיי ליידן נישט קיין טרוג, קיין צביעות. דעוואָלטירן קענן דעם, רואינירן די רייכסטע בנות.

איינט אַן אַנדער אַן אַנדער שטעראונגען. אין אינדעדיג וויל אַ נאַנדרי זיך צוריק הערן צו די פאַר־מבול־צייטן. אין רוסלאַנד ציטערט דער דיקטאַטאָר סטאַלין פאַר אַ מיידל, וועלכע וועט קומען אַהין פון פּוילן. אַמעריקע האָט זיך פאַרכאַפּט אויף זיבן שלעכטע, אוסטראַליע לאָזט קיינעם נישט אַריין. וואָס אין שייך דער קאַמוניס־קאַצע, קאָן מען אין משך פון צוויי שעה זיין מיט אַן עראָפּלאַן אין וויין, אָבער וועגן אַן אויסלענדישן פּאַס דאַרף מען זיך באַמיען אַ חודש צייט, און וויזעס, און מלוכה אַנגעהערייקייט אין דעם פּאַטערס נאַמען אין דער אויטאָקראַטישן שטעט דעם פעאיקן מענשן דו וואָס איז זיין פּלאַץ אין, שאַפן דו בא־רעליגיע אין פאַקן שטעלן...

און דאָ, דוקא, ליגט דער קערן־פונקט, דער תמצית פון דער טראַגע־דיע. דריי הונדערט מיליאָן מענשן־אַיש פערד שלעפן אונז פאַראויס און אַנ־דערהאַלבן מיליאַרד אייזלען וויין מיט גוואַלד אונז צוריקשלעפן צו מיטלאַל־טער. זיי האָבן אויוגגעשטעלט באַ־ריערן, מכשולים. די היינטיקע טעכניק קאָן, ווי אַ מעכטיקער טראַנס־אַטלאַנ־טישער דאַמפער, שווימען נאָר אויף גוזמע, טיפע וואַסערן און נישט אי־בעך די קליינע צופלוסן פון דער ווייט־טער. אויב זי באַפרייט אַ מיליאָן מענשן אין דער האַלץ אינדוסטריע, נים זי באַשעפטיקונג דעם זעלבן מיי־ליאָן אין דער עלעקטרישער אינדוס־טריע. אָבער דער עלעקטרישער אינדוס־טריע, אָבער די דאַזיקע מאַסע מענשן מוין שווימען פריי אין נישט פוילן אין מער פאַראַנטוואָרטלאַכער פי־רער.

לייאַד דזשאַרדזש איז אַראָפּ פון סצענע, ווען סעמועל איז געוואָרן הויף קאַמיסאַר פון אַרץ־ישראל האָט ער זיך געוויעלט אַז אין דער צייט ווען שמואל הנביא האָט געקרוינט דוד המלכ'ן, איז איצט גראַד פאַרגעקומען פאַרקערט: דוד (לייאַד דזשאַרדזש) האָט נים געקרוינט שמואל'ן (סעמועל'ן). קיינער פון זיי האָט דאָן נים גע־חלומ'ט וואָס פאַר אַ פיינטשאַפט עס וועט שטיין אויף זיין אייגענע פלאַץ. פאַר די וואָס האָבן זיי דאַרגעוויזט דעם שפּיץ פונם לייטער, אין אַנטיסעמיטיזם נים אַ רעליגיע, אין אַנטיסעמיטיזם נים סע־מעמועל.

סער הערבערט סעמועל איז איצט די פּאָליטישע פערזאָן וועלכער מען האָט אַנשטאַרקסטן פיינט.

מען האָט אים אָבער פיינט דערפאַר וואָס ער איז שטאַרק און באַנאַבט. מיט דיזראַעלי איז נעווען גענוי דער זעלבע. אויב סעמועל וועט די פיינט־שאַפט און אַפּאַזיציע אויסהאַלטן, איז ער זיכער צו געווינען. זיין אידיש־קייט וועט נים שטיין אין זיין וועג. די צייט קאָן קומען וועגן די פּאַליטי־שע לאַגע וועט זיך ענדערן אין זיין גונסטן. אַ קריזיס אין דער נאַציאָנאַ־לער רעגירונג איז נים אויסגעשלאָסן. דער קריזיס וועט אַנטשיידן וועגן סע־מועל מיט זיין פאַרטיי וועט אַרויס־גיין פון דער נאַציאָנאַלער רעגירונג און ער וועט זיך פאַראייניקן מיט דער אַרבעטער פאַפּאַיציע: עס איז צו דערוואַרטן אַז אין דעם פאַל וועט ער באַשטימט ווערן דער פירער פון דער אַפּאַיציע און דאָס, ווי באַקאַנט איז דער נעגנס מוז. זיין אידישקייט וועט נים שטיין אין זיין וועג. פאַר די וואָס האָבן שוין דערגרייכט דעם שפּיץ פונם לייטער, אין אַנטיסעמיטיזם נים אַ רעליגיע, אין אַנטיסעמיטיזם נים אַ גוטער צו געווינען אַ מיינונג. אַבער ביי דער אַרבעטער־פּאַרטיי אין אַנגלאַנד, אין דער לייבאָר פּאַרטיי, אין דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי, אין אַלע לינקס־פלאַגלען אין אַלע לאַנדער אין דער וועלט, אין אַלע אַרבעטער־